

POSTANOWIENIE

Dnia 19 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romuald Dalewski

w sprawie z odwołania I. A.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Zabrze

z udziałem zainteresowanego L. A.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 19 czerwca 2024 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach

z dnia 14 grudnia 2022 r., sygn. akt III AUa 1595/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Decyzją z 17 września 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zabrzu stwierdził, iż I. A., jako osoba współpracująca z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą u płatnika składek L. A., nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, a to emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu od 1 marca 2015 r. do 13 października 2015 r. oraz od 12 października 2016 r., a także dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu w okresach jak wyżej.

Odwołanie od tej decyzji wniosła ubezpieczona I. A.. Domagała się zmiany decyzji i uznania, iż podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i

dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu w spornych okresach, a ponadto zasądzenia od organu rentowego na jej rzecz kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy w Gliwicach wyrokiem z 25 lutego 2020 r. oddalił odwołanie i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że zainteresowany prowadzi działalność gospodarczą od 9 kwietnia 2014 r., w zakresie serwisu rowerów i sprzętu rowerowego. Nie zatrudnia pracowników. Sklep rowerowy, który prowadzi w sezonie jest czynny do godz. 17.00, a poza sezonem do 15.00. Sezon rowerowy trwa od marca do października. Zainteresowany zgłosił się do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych tj. emerytalnego, rentowych i wypadkowego oraz zdrowotnego i do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego i zadeklarował składki na ubezpieczenie społeczne od podstawy minimalnej. Zainteresowany zgłosił od 1 marca 2015 r. odwołującą się, jako osobę współpracującą z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych tj. emerytalnego, rentowych i wypadkowego oraz zdrowotnego i do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego i zadeklarował składki na ubezpieczenie społeczne od maksymalnej podstawy wymiaru składek tj. 9.897,50 zł. Odwołującą się jest żoną zainteresowanego.

Odwołująca do 2014 r. uczyła się, a następnie podjęła pracę w sklepie rowerowym, gdzie uzyskiwała wynagrodzenie na poziomie najniższej krajowej. Następnie przebywała na urlopie macierzyńskim. Po zakończeniu pobierania tego świadczenia, podjęła pracę w sklepie rowerowym swojego męża - od 1 marca 2015 r. w ramach współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Ubezpieczona zajmowała się obsługą klientów, ekspozycją towaru, zamawiała także towary przez internet, zawoziła dokumenty do biura rachunkowego. W tym czasie jej mąż pracował przy serwisie rowerów na zapleczu sklepu.

Sąd Okręgowy dokonując rozważań na tle art. 8 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stwierdził, że wynik postępowania dowodowego wskazuje jednoznacznie, iż ubezpieczona pomagała mężowi przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Jednakże zarówno charakter wykonywanych czynności, jak i ich zakres nie wypełniają pojęcia „współpracy” w rozumieniu przepisu art. 8 ust. 11. Odwołująca była codziennie w sklepie, gdyż była widywana przez

sąsiadów. Nie wykazała jednak ile czasowo tam przebywała. Faktycznie w sezonie sklep był czynny do 17.00, a poza sezonem do 15.00. Zdaniem Sądu pierwszej instancji niewiarygodne są twierdzenia odwołującej, iż była w sklepie 8 godzin dziennie. W tym czasie miała małe dziecko, kilkumiesięczne, którym miała się opiekować jej matka lub teściowa. Ten fakt podnoszony przez odwołującą nie był wykazany. Ponadto, przedstawiła 4 kopie raportów dobowych z kasy fiskalnej za okres, gdy zainteresowany przebywał na zwolnieniu lekarskim. Mając na uwadze 3-letni okres współpracy, według Sądu Okręgowego, nie jest to duża ilość. Ubezpieczona zamawiała także towary przez internet, co zostało potwierdzone zeznaniami świadka, ale nie były to jakieś częste zamówienia. Nie wykazano, ilu faktycznie obsłużyła klientów w okresie spornym, czy i jak często odwoziła dokumenty do biura rachunkowego. Faktycznie zajmowała się ekspozycją sklepu, gdyż była widziana przez sąsiadów.

W ocenie Sądu pierwszej instancji czynności odwołującej, wykonywane w sklepie zainteresowanego, w okresie spornym - miały charakter zwykłej pomocy, udzielanej przez małżonka pozostającego we wspólnym gospodarstwie domowym, które można uznać za normalną realizację obowiązków uregulowanych w art. 23 i 27 k.r.i.o., a nie współpracę w ramach prowadzonej działalności gospodarczej.

Dalej Sąd Okręgowy wywodził, że ustawa wiąże przymus ubezpieczenia z uzyskiwaniem dochodów i chroni swym zakresem osoby utrzymujące się z własnej pracy, to właściwe jest zatem uznanie, że współpracą przy prowadzeniu działalności jest także współdziałanie małżonka, które generuje stałe dochody z tej działalności - wyższe, niż gdyby działalność tę małżonek prowadził samodzielnie. Istotny jest również ciężar gatunkowy działań współmałżonka, które nie powinny mieć charakteru wtórnego, lecz pozostawać w bezpośrednim związku z przedmiotem działalności i charakteryzować się stabilnością, zorganizowaniem, znaczącym czasem oraz częstotliwością podejmowanych prac. Istotnym jest, iż w momencie gdy zainteresowany przejął obowiązki odwołującej, jego przychód wzrósł, chodzi tu o rok 2016 r. Trudno zatem uznać, iż czynności wykonywane przez odwołującą generowały jakieś dochody.

W świetle powyższego Sąd Okręgowy stwierdził, że słusznie organ rentowy uznał, iż zgłoszenie odwołującej do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych oraz

do dobrowolnego ubezpieczenia zdrowotnego, jako osoby współpracującej było nieuprawnione, z uwagi na fakt, iż czynności wykonywane przez odwołującą w ramach pomocy w prowadzeniu działalności gospodarczej przez zainteresowanego, nie wyczerpały definicji „współpracy” cytowanych przepisach.

Na skutek apelacji odwołującej się Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 14 grudnia 2022 r., w pkt. I zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję organu rentowego w ten sposób, że stwierdził, iż I. A., jako osoba współpracująca z osobą prowadzącą działalność gospodarczą u płatnika składek L. A., podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu w okresie od 1 marca 2015 r. do 13 października 2015 r. i od 12 października 2016 r., w pkt. II orzekł o kosztach postępowania.

Sąd drugiej instancji podniósł, że rozpoznając apelację uznał za konieczne uzupełnienie postępowania dowodowego poprzez dopuszczenie dowodu z uzupełniających zeznań ubezpieczonej i płatnika składek na okoliczności związane z charakterem czynności podejmowanych przez ubezpieczoną w ramach prowadzonej przez jej męża działalności gospodarczej oraz z opinii biegłego sądowego z zakresu chorób kobiecych i położnictwa celem ustalenia, czy ubezpieczona od 1 marca 2015 r., z uwagi na przebieg ciąży, była zdolna do współpracy z mężem przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Dowody zgromadzone w postępowaniu drugiej instancyjnym pozwoliły na zmianę ustaleń dokonanych przez Sąd Okręgowy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, wbrew stanowisku organu rentowego i Sądu pierwszej instancji, zgromadzony materiał dowodowy wskazuje, że praca wykonywana przez odwołującą od 1 marca 2015 r. nosiła cechy współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Z zebranych dowodów wynika bowiem, że jej obowiązki w firmie męża cechowały się stałością, zorganizowaniem, codzienną częstotliwością i znaczącym nakładem czasowym, samodzielnością, że praca ta miała konkretną wartość ekonomiczną i przyczyniła się do zwiększenia przychodów dla firmy męża. Jakkolwiek w 2015 r. z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej, zainteresowany poniósł stratę, to jednak trzeba zauważyć, że

związane to było z wysokimi kosztami związanymi z prowadzenia działalności w początkowym stadium, mając na uwadze, że rozpoczął ją w 2014 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy dokonał oceny dowodów w sposób sprzeczny z treścią art. 233 § 1 k.p.c., gdyż nie rozważył ich w sposób wszechstronny. Dokumenty bowiem zebrane w sprawie - paragony, dobowe wydruki z kasy fiskalnej dokumenty dotyczące przychodów firmy i współpracy z firmą płatnika, a także dowody z zeznań świadków, ubezpieczonej i płatnika składek, uzupełnione na rozprawie apelacyjnej, doświadczenie ubezpieczonej w zakresie sprzedaży rowerów oraz opinia biegłego z zakresu chorób kobiecych i położnictwa, wskazują, że zakwestionowane przez Sąd Okręgowy zeznania są spójne, logiczne a zatem stanowią miarodajny i wiarygodny materiał dowodowy.

Dalej Sąd Apelacyjny podkreślił, że odwołująca jako osoba, uprzednio zatrudniona w firmie tej samej branży, posiadała wszelkie kwalifikacje do przejęcia obowiązków sprzedawcy. Obsługiwała bowiem klientów sklepie, doradzała przy dobrze odpowiedniego roweru, kontaktowała się z kontrahentami, zamawiała towar, dbała o czystość w sklepie, zawoziła dokumenty do biura rachunkowego. Poświęcany na te obowiązki czas wynosił co najmniej 6 godzin dziennie. Czynności, które podejmowała miały zatem istotny ciężar gatunkowy dla działalności firmy, były wykonywane w sposób zorganizowany i stały, a nadto pozostawały w bezpośrednim związku z przedmiotem działalności. Istotny w sprawie jest również fakt, że od 1 marca 2015 r. zainteresowany, który nie musiał już zajmować się obowiązkami przejętymi przez skarżącą, naprawiał rowery na zapleczu sklepu. Nadto przychód firmy wzrósł w porównaniu z poprzednimi miesiącami. Nadto wnioskodawczyni posiadała rzeczywistą i fachową wiedzę w zakresie naprawy i sprzedaży rowerów, zważywszy, że uprzednio pracowała w firmie tej samej branży.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego fakt, że podejmując współpracę skarżąca była w początkowym okresie ciąży w żadnym razie nie stanowi o pozornym podjęciu współpracy - wyłącznie w celu uzyskania przyszłych świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Istotne jest to, że współpraca, o jakiej stanowi przepis art. 8 ust. 11 ustawy systemowej faktycznie zaistniała.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniósł organ rentowy. Skarżący zaskarżył wyrok w całości i wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach wraz orzeczeniem przez Sąd drugiej instancji o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym o zasądzeniu od odwołującej na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa radcy prawnego według norm przepisanych. Ewentualnie skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach w całości i orzeczenie, co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji oraz zasądzenie od odwołującego na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa radcy prawnego w postępowaniu kasacyjnym oraz przed Sądem pierwszej i drugiej instancji według norm przepisanych.

W podstawach skargi kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. to art. 6 ust. 1 pkt. 5, art. 12 ust. 1 art. 11 ust. 2, art. 13 pkt. 5 w powiązaniu z art. 8 ust. 11 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na występowanie w sprawie zagadnień prawnych:

1. Czy w sytuacji, gdy aktywność osoby bliskiej płatnikowi składek (w tym przypadku małżonka pozostającego we wspólnym gospodarstwie domowym) przy prowadzeniu jego działalności gospodarczej, nie prowadzi do powstania zysków z tej działalności, nie zwiększa pułapu dochodów, a wręcz przeciwnie zmniejsza ten pułap, generując w sposób trwały stratę z działalności z uwagi na konieczność opłacania za osobę współpracującą składek, osobę taką można uznać za osobę współpracującą przy prowadzeniu działalności gospodarczej płatnika w rozumieniu art. 8 ust. 11 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, i czy w takiej sytuacji uprawnionym i wystarczającym jest tylko odnoszenie się - w celu uzasadnienia współpracy - jedynie na wzrost przychodów w całkowitym pominięciu, że wzrost przychodu nie ma żadnego ekonomicznego przełożenia na zysk ani na podwyższenie -stanowiącego majątek wspólny małżonków - dochodów z działalności, i czy w takiej sytuacji można mówić o istotnym ciężarze gatunkowym działań współpracownika dla działalności gospodarczej płatnika w kontekście wartości ekonomicznej jego pracy.

2. Czy świetle zapisów art. 8 ust. 11 ustawy systemowej istotny ciężar gatunkowy działań osoby bliskiej płatnikowi składek przy prowadzeniu jego działalności gospodarczej, powodujący obowiązek ubezpieczeń, mający wyrażać się w znaczącym nakładzie czasowym i w istotnej częstotliwości podejmowanych przez osobę współpracującą prac, zachodzi także wówczas, gdy w okresie deklarowanej do ubezpieczeń współpracy, osoba ta przebywa wielokrotnie i długoterminowo na zwolnieniach lekarskich, zwolnieniach z tytułu opieki nad małym dzieckiem, urlopie macierzyńskim, gdy równocześnie przerwy pomiędzy kolejnymi okresami zasiłkowymi są zaledwie kilkudniowe i rzadko przekraczają miesiąc.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Nie przysługuje od każdego orzeczenia sądu drugiej instancji, które nie satysfakcjonuje strony skarżącej. Wnosi się ją do Sądu Najwyższego od prawomocnego wyroku poza tokiem instancji. Jej przyjęcie do merytorycznego rozpoznania musi być uzasadnione istotnym interesem publicznym, w szczególności potrzebą dokonania wykładni przepisów, które jeszcze nie doczekały się sądowej interpretacji albo wywołują poważne wątpliwości, rozstrzygnięciem istotnych zagadnień prawnych, zwłaszcza o charakterze precedensowym, dotychczas nierozważanych przez Sąd Najwyższy, wreszcie wyeliminowaniem orzeczeń oczywiście i rażąco wadliwych. Wniesienie skargi kasacyjnej doznaje istotnych ograniczeń, pozwalających Sądowi Najwyższemu na wstępną selekcję spraw, które będą merytorycznie rozpoznane (tzw. przedsąd).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Wniesiona skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne. Należy w związku z tym przypomnieć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że z istotnym zagadnieniem prawnym mamy do czynienia po pierwsze wtedy, gdy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub gdy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruuujących to zagadnienie. Po drugie, musi to być zagadnienie dotyczące wykładni przepisów prawa, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, lecz także innych podobnych spraw. Po trzecie, skarżący powinien sformułować problem prawny, określić przepisy prawa, które go konstruują, oraz przedstawić argumenty, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Po czwarte, skarżący powinien przeprowadzić stosowny wywód prawny, zbieżny z uzasadnieniem pytania prawnego, o którym mowa w art. 390 k.p.c., tak by uchwycić istotę i wagę formułowanego problemu. Dopiero łączne spełnienie tych warunków otwiera drogę do stwierdzenia, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571; z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, LEX nr 1375467; z 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z 24 lutego 2005 r., III PK 6/05, LEX nr 513003).

Zdaniem Sądu Najwyższego problemy prawne, które formułuje skarżący we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie stanowią istotnych zagadnień prawnych. Skarżący nie spełnił powyższych wymogów, gdyż nie sformułował zagadnienia prawnego w sposób prawidłowy. Sformułowane przez niego wątpliwości nie są uniwersalne, odnoszą się jedynie do rozstrzyganej sprawy i w istocie stanowią polemikę ze stanowiskiem Sądu drugiej instancji. Nie można więc przyjąć, że skarżący skutecznie wykazał przesłankę z w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Dodatkowo wymaga zauważenia, że użyte w art. 8 ust. 11 ustawy systemowej pojęcie „współpraca przy prowadzeniu działalności”, był jednak

wielokrotnie rozstrzygany zarówno w doktrynie, jak i w judykaturze, co powoduje, że wykładnia tego pojęcia ma ugruntowany charakter. Zgodnie z tą wykładnią cechami konstytutywnymi wymienionego pojęcia są łącznie następujące przesłanki: (-) istotny dla działalności gospodarczej ciężar gatunkowy działań osoby współpracującej, które nie mogą mieć charakteru wtórnego; (-) bezpośredni związek tych działań z przedmiotem działalności gospodarczej; (-) systematyczność, stabilność i zorganizowanie oraz znaczący czas (długotrwałość) i częstotliwość podejmowanych prac. Przytoczona wykładnia art. 8 ust. 11 ustawy systemowej została ukształtowana i zaakceptowana w orzecznictwie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 stycznia 2009 r., II UK 134/08, OSNP 2010 nr 13-14, poz. 170; z dnia 20 maja 2008 r., II UK 286/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 241, OSP 2010 nr 2, poz. 23; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 315/09, LEX nr 604215; z dnia 18 maja 2017 r., I UK 215/16, LEX nr 2329474; z dnia 13 lipca 2017 r., III UK 181/16, LEX nr 2375932). Ocena, czy pomoc świadczona przez małżonka może być uznana za współpracę, wymaga przy tym uprzedniego zbadania stanu faktycznego nie tylko w zakresie charakteru i rodzaju czynności podejmowanych przez członka rodziny, lecz także czasu potrzebnego na ich wykonanie (w skali dnia, tygodnia, miesiąca), ich znaczenia i wartości dla prowadzonej działalności, a także zorganizowania i powiązania z działalnością gospodarczą (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., III USK 566/21, LEX nr 3549538).

W rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny uznał za konieczne uzupełnienie postępowania dowodowego. Dowody zgromadzone w postępowaniu drugiej instancji pozwoliły na zmianę ustaleń dokonanych przez Sąd Okręgowy. Sąd drugiej instancji uznał, że wbrew stanowisku organu rentowego i Sądu pierwszej instancji, zgromadzony materiał dowodowy wskazuje, że praca wykonywana przez odwołującą od 1 marca 2015 r. nosiła cechy współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Z zebranych dowodów wynika, że jej obowiązki w firmie męża cechowały się stałością, zorganizowaniem, codzienną częstotliwością i znaczącym nakładem czasowym, samodzielnością, oraz praca ta miała konkretną wartość ekonomiczną i przyczyniła się do zwiększenia przychodów dla firmy męża. Ustalenia te są wiążące dla Sądu Najwyższego (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Natomiast skarżący formułując istotne zagadnienia prawne, zdaje się nie dostrzegać

poczynionych przez Sąd Apelacyjny ustaleń faktycznych. Nie można pod pretekstem występowania w sprawie istotnych zagadnień prawnych podważać podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia.

Wobec niewykazania przez skarżącego istnienia powołanych przesłanek przedsądu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł o odmowie przyjęcia jego skargi kasacyjnej do rozpoznania.

[SOP]

[ał]